

SPRAWOZDANIE Z MIĘDZYNARODOWEJ KONFERENCJI NAUKOWEJ
„NON NOVA, SED NOVAE. FOTOGRAFIE I POCZTÓWKI W ZASOBACH
BIBLIOTEK, ARCHIWÓW, MUZEÓW I KOLEKCJI PRYWATNYCH”
BIBLIOTEKA NAUKOWA PAU I PAN, KRAKÓW, 13–15 LISTOPADA 2024

Report of the International Academic Conference “*Non nova, sed novae*
Photographs and postcards in the resources of libraries, archives, museums and
private collections”, Scientific Library of the Polish Academy of Arts and Sciences
and Polish Academy of Sciences, Cracow, 13–15 November 2024

KEYWORDS: scientific report, scientific conference, Cracow, photographs and postcards

SŁOWA KLUCZOWE: sprawozdanie naukowe, konferencja naukowa, Kraków, fotografie i pocztówki

W dniach 13–15 listopada 2024 r. miała miejsce Międzynarodowa konferencja naukowa zatytułowana „*Non nova, sed novae*. Fotografie i pocztówki w zasobach bibliotek, archiwów, muzeów i kolekcji prywatnych”. Zbiory specjalne, jakimi są fotografie i pocztówki, stanowią ten rodzaj zasobów bibliotecznych, muzealnych i archiwalnych, które ze względu na swą postać, odmienność, często wartość wymagają innego traktowania niż pozostałe druki. Bogate w różnorodne informacje, wymagają wielodyscyplinarnej wiedzy potrzebnej do ich opracowania. Owe obiekty historyczne, na których utrwala się obraz, zapiski czy adnotacje zatrzymują czas, uwidaczniają nam to, co działo się w jakimś momencie historii, są jednym ze sposobów przywołania przeszłości. Stanowią pewnego rodzaju świadectwa odzwierciedlające przemijanie. Listopadowa konferencja była poświęcona rozważaniom nad tymi materiałami. Zatem sentencja *Non nova, sed novae*, czyli nie nowa rzecz, ale w nowy sposób przedstawiona, wydaje się być kwintesencją znaczenia utrwalania i powielania obrazów w formie fotografii i pocztówek.

Celem tegorocznego spotkania była nie tylko szeroko zakrojona, interdyscyplinarna refleksja zarówno nad historią tego typu zbiorów, ich wytwarzaniem, gromadzeniem, opracowaniem, przechowywaniem oraz udostępnianiem, lecz także podjęcie próby określenia obecnego statusu tych zasobów w dobie powszechnej cyfryzacji, możliwości wykonania zdjęcia smartfonem właściwie przez każdego i wszędzie, wysyłania e-pocztówek i wszechobecności komunikatorów elektronicznych. Ponadto poruszone zostały tematy odnoszące się do przechowywania, ochrony, opracowania oraz udostępniania przedmiotowych kolekcji.

Spotkanie zostało zorganizowane przez Polską Akademię Umiejętności, Bibliotekę Naukową PAU i PAN w Krakowie. Wydarzenie objęte zostało patronatem m.in.: Narodowego Instytutu Dziedzictwa, Narodowego Centrum Kultury, Prezydenta Miasta Krakowa, Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, Stowarzyszenia Muzealników Polskich, Fundacji Sztuk Wizualnych. Partnerami trzydniowego spotkania było Muzeum Fotografii w Krakowie MuFo oraz Fundacja Zbiorów rodziny Sosenków. Miano złotego sponsora przypadło firmie Beskid, która zajmuje się produkcją i dystrybucją materiałów do archiwizacji.

Trzydniowe obrady miały miejsce w siedzibie Biblioteki Naukowej PAN i PAU w Krakowie, przy ul. Sławkowskiej 17, w Dużej Auli na 1 piętrze kamienicy. Po rejestracji uczestników głos zabrała Dyrektor Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie dr Agnieszka Fluda-Krokos, która przywitała zebranych. Po inauguracji i powitaniu rozpoczęła się sesja I, część 1, zatytułowana *Fotografie – ludzie*, której przewodniczącą była dr hab. Izabela Zając (prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie). Jako pierwsze wystąpiły: dr hab. Katarzyna Kość-Ryżko, prof. Instytutu Archeologii i Etnologii PAN oraz dr Ewa Baniowska-Kopacz również reprezentująca Instytut Archeologii i Etnologii PAN z referatem zatytułowanym *Wizualność i narracyjność chłopskiej fotografii. Kolekcja archiwalnych zdjęć wsi polskiej z przełomu XIX–XX wieku w zasobach Instytutu Archeologii i Etnologii PAN*. W dalszej kolejności wystąpiły: mgr Agata Koprowicz, reprezentująca Instytut Kultury Polskiej, Uniwersytet Warszawski, *Jak „przeczytać” fotografię? Kolekcja zdjęć chłopskich czytelników „Gazety Świątecznej” (1881–1905)*; dr Agnieszka Bąbel z Instytutu Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk z referatem pt. *Zbiór fotografii z Archiwum Elizy Orzeszkowej w Warszawie albo o potrzebie komentatora*; mgr Agnieszka Zagrajek, Muzeum Narodowe w Krakowie, *Zabytkowe fotografie ze zbiorów Muzeum Domu Jana Matejki* oraz dr Barbara Zbroja z referatem zatytułowanym *Materiały źródłowe z Archiwum Narodowego w Krakowie umożliwiające identyfikację osób, na przykładzie uratowanych fotografii rodzin Neigerów, Nachertów i Zweigów*. Pierwszą sesję zakończyły wystąpieniami mgr Urszula Celińska-Olszewska z Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN, która wygłosiła referat zatytułowany *„Dowody na istnienie” – fotografie społeczności żydowskiej*

i mgr Danuta Jackiewicz z Muzeum Narodowego w Warszawie przedstawiając *Fotograficzne tableau jako medium społecznościowe XIX wieku*.

Po dyskusji miało miejsce otwarcie wystaw: Marka Sosenko, Fundacja Zbiorów Rodziny Sosenków – *Podstawy wiedzy filokartystycznej i jej źródła niezbędne w rozpoznaniu i opracowaniu zbiorów*; prof. dr hab. Aleksander Skotnicki, Uniwersytet Jagielloński – *Pocztówka orężem w walce o niepodległość*, mgr Teresa Bobek, Biblioteka Naukowa PAU i PAN – *Fotografie Juliusza Dutkiewicza w zbiorach graficznych Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie*.

Po przerwie odbyła się część 2 sesji II, której moderatorem była dr hab. Katarzyna Kość-Ryżko (prof. Instytut Archeologii i Etnologii PAN). Sesję tę zapoczątkowało wystąpienie mgr Jana Jakuba Grabowskiego z Muzeum Krakowa, z referatem zatytułowanym *Okupowany Kraków oczami Niemców*. Kolejnymi prelegentami tejże sesji były następujące osoby: dr Marzena Smyłła z Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego, która wygłosiła referat na temat „*Śląsk jakiego nie chcemy oglądać*” *Franco Zecchina*, mgr Iwona Kałuża z Biura Wystaw Artystycznych – Wrocławska Galeria Sztuki Współczesnej z wystąpieniem pt. *Działalność Klubu Miłośników Fotografii w Państwowej Fabryce Wagonów „Pafawag” we Wrocławiu – historia, charakterystyka i problemy badawcze wokół rozproszonego zbioru*; mgr Agnieszka Janczyk, Zamek Królewski na Wawelu, której wystąpienie nosiło tytuł *Państwowe Zbiory Sztuki Historyczne fotografie kolekcji Jerzego hr. Mycielskiego*; dr Piotr Sypczuk z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk w Warszawie z referatem *Z dziejów inwentaryzacji zabytków w II Rzeczypospolitej: wyprawy fotograficzne Adama Wisłockiego i Stanisława Bochniga w świetle najnowszych badań*. Pierwszy dzień obrad zakończyły wystąpienia: mgr Patrycji Szczurek z Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, *Fotografie z życia i działalności profesora UJ Władysława Semkowicza*; dr Wojciecha Mądrego, Instytut Sławistyki PAN – *Świadectwo minionego czasu. Archiwum fotograficzne prof. Andrzeja Wędzkiego (1927–2017) – badacza wczesnych dziejów Słowian i regionalisty*.

Kolejny dzień spotkania zapoczątkowała sesja III, część 1, nosząca tytuł *Fotografie – kolekcje*, której przewodniczył dr hab. Maciej Szymanowicz (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). W tym panelu jako pierwszy wystąpił dr hab. Michał Tomasz Gronowski OSB Opactwo Benedyktynów w Tyńcu z pracą zatytułowaną *O pożytkach z analizy zdjęć archiwalnych. Prace i badania przy konserwacji architektury i wyposażenia opactwa benedyktynów w Tyńcu*. Następni prelegenci to: mgr Anna Irach z Zamku Królewskiego na Wawelu, *Państwowe Zbiory Sztuki z referatem pt. (Nie)istniejące. Dawne budynki wzgórza wawelskiego na fotografiach ze zbiorów Archiwum Zamku Królewskiego na Wawelu*; kustosz Agnieszka Baszko, Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu – *Mikroświaty, epizody, niehistorie. Opowieści z albumów fotograficznych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*;

kustosz naukowy Jadwiga Jaźwierska, Biblioteka Uniwersytecka Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II – *Kolekcje dawnych fotografii w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej KUL – gromadzenie, opracowanie, digitalizacja (zarys problematyki)*; mgr Jacek Ziętek, Archiwum Państwowe w Piotrkowie Trybunalskim – *Fotografia europejska z XIX wieku w zasobie Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim*; mgr Katarzyna Mączewska, Muzeum Narodowe w Warszawie – *Fotografie w zbiorach Archiwum Ikonograficznego do Historii Kultury Polskiej (1914–1939), narodowej kolekcji ikonograficznej Bronisława Gembarzewskiego – historia, wartościowanie, podjęte metody badawcze i upowszechnianie*; mgr Piotr Mucha, Fundacja Generał Elżbiety Zawackiej, Archiwum i Muzeum Pomorskie Armii Krajowej oraz Wojskowej Służby Polek – *Kolekcja zdjęć obozowych Przysposobienia Wojskowego Kobiet w zbiorach Fundacji Generał Elżbiety Zawackiej*; mgr Janusz Jaremen, Muzeum Karkonoskie – *Fotografia w zbiorach Muzeum Karkonoskiego w Jeleniej Górze*. Sesja trzecia została zakończona dyskusją i przerwą kawową.

Po przerwie miała miejsce 3 część sesji IV nosząca tytuł *Fotografie – kolekcje*, którą moderował dr Dominik Kuryłek (Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie). W tej sesji zaplanowane były następujące wystąpienia: Réka Sárközy, Doctor of Liberal Arts Hungarian National Museum Public Collection Centre, National Széchényi Library na temat *The Historical Photography Collection of the National Széchényi Library Budapest*; mgr Jan Šejbl oraz mgr Pavla Hubáčková, Národní muzeum – *Náprstkovo muzeum Photographic collections of the Náprstek Museum then and now*; mgr Marija Vasiljević i mgr Radovan Cukić Museum of Yugoslavia – *Creating visual archive of Yugoslavia*; dr Zofia Smolarska, Instytut Sztuki PAN – *Polskie zbiory fotografii stereoskopowej – wyniki kwerendy i hipotezy badawcze*. Przed przerwą obiadową głos zabrały także: dr Anna Wiszniewska, Instytut Sztuki PAN Fotografia w Cepelii z prelekcją pt. *Narzędzie badań, dokument historii, promocja dokonań, element warsztatu grafika i źródło inspiracji projektanta*; dr Zofia Maniakowska-Jazownik, Muzeum Narodowe w Krakowie – *Przechwycić obraz. Przewrotny alians miniatur i fotografii ze zbiorów miniatur Muzeum Narodowego w Krakowie*; mgr Marta Stawińska z Instytutu Sztuki Polskiej Akademii Nauk z referatem *Między muzeum a archiwum. Problematyka opieki nad kolekcją fotografii w Instytucie Sztuki PAN*; mgr Iwona Kasiura, Biblioteka Uniwersytecka KUL – *Kolekcje fotografii, zgromadzone w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej KUL – zagadnienia konserwatorskie*; dr hab. Izabela Zajac, prof. Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, dr Monika Supruniuk, mgr Michał Kożurno reprezentujący Wydział Konserwacji i Restauracji Działa Sztuki, Akademia Sztuk Pięknych w Warszawie z pracą zatytułowaną *Problematyka ochrony*

i konserwacji fotografii. Pierwszy etap projektu badawczego finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (NCN, 2023/50/E/HS2/00403).

Po dyskusji i przerwie obiadowej miała miejsce sesja V, część 1, która nosiła tytuł *Pocztówki*. Przewodniczącym był dr hab. Krzysztof Jaworski (prof. Uniwersytetu Wrocławskiego). Część 1 sesji zapoczątkowało wystąpienie dr Aldony Chlewickiej-Mączyńskiej z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy z pracą *Badania nad w kolekcjami pocztówek w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego*. W dalszej kolejności można było wysłuchać wystąpień: mgr Barbary Giedroń z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smółki w Opolu z referatem na temat *Historie w pocztówkach zapisane – najciekawsze karty pocztowe w zbiorach Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. Emanuela Smółki w Opolu*; Ludmiły Gutnik i Tetiany Galkewicz z Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wernadskiego, Dział Sztuk Pięknych z referatem *Kolekcja Pocztówek ze zbiorów Działu Sztuk Pięknych Biblioteki Narodowej Ukrainy im. W.I. Wernadsky: skład tematyczny, gatunkowy i potencjał informacyjny*; mgr Anny Wajs, Archiwum Państwowe w Warszawie – *Pocztówki w zbiorach prywatnych z zasobu Archiwum Państwowego w Warszawie*; mgr Grażyny Spyрки z Archiwum Narodowego w Krakowie z prelekcją zatytułowaną *O pocztówkach w Zbiorze Alojzego Barona z zasobu Archiwum Narodowego w Krakowie*. Drugi dzień konferencji został zakończony dyskusją i podsumowaniem.

Trzeci dzień zapoczątkowany został wyjściem do Muzeum Fotografii w Krakowie (MuFo Józefitów). Po powrocie odbyła się przedostatnia, VI sesja, część 2, pt. *Pocztówki*, której przewodniczył dr hab. Wojciech Sternak (Katedra Fotografii i Komunikacji Wizualne, Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski). Tę część rozpoczęły wystąpienia: mgr Lucyny Gęsikowskiej reprezentującej Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. dr W. Bełzy w Bydgoszczy z tekstem *Motywy bydgoskie na pocztówkach z kolekcji Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Witolda Bełzy w Bydgoszczy*; mgr Sander Kēmpēle, Master of Arts The National Library of Latvia z referatem pt. *Art postcards in the National Library of Latvia: Perspectives on reproduction histories*. W dalszej kolejności wystąpili: mgr Michał Kępski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Poznańskie Centrum Dziedzictwa – *Wizualne mikro-utopie i dyskurs dziedzictwa. Studium przypadku pocztówek zakola rzeki Warty w Poznaniu*; dr Ewa Mostowicz-Kapciak, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie *Celebryci i modne kurorty w początku XX wieku. Kultura popularna na kartach pocztowych pewnej korespondencji. Album ze zbiorów Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie*; mgr Monika Kozień, Muzeum Fotografii im. Walego Rzewuskiego w Krakowie z pracą *Pocztówki Adama Karasia*. Kolejny

referat zatytułowany *Pocztówki Fritza Krauskopfa jako źródło informacji o życiu codziennym w zachodniobiałoruskim miasteczku pod okupacją niemiecką w czasie I wojny światowej* wygłosił Yadviha Lukashyk, Master of Humanities niezależny badacz. Ostatniej VII sesji noszącej tytuł *Fotografie i pocztówki* przewodniczyła dr Agnieszka Fluda-Krokos, gospodarz i organizator konferencji. Tę sesję zapoczątkowała dr Iwona Drąg-Korga z Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce wygłaszając referat pt. *Zbiory fotografii i pocztówek w Instytucie Piłsudskiego w Ameryce*. W dalszej kolejności głos zabrali: mgr Katarzyna Jarzyńska i mgr Renata Rokicka z Uniwersytetu Warszawskiego z tematem *Zbiory ikonograficzne w Połączonych Bibliotekach Wydziałów Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego, Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk i Polskiego Towarzystwa Filozoficznego*; mgr Sylwia Popławska oraz mgr Marzena Jaworska, Muzeum Niepodległości w Warszawie z referatem *Fotografie i pocztówki w zbiorach Muzeum Niepodległości w Warszawie*; dr Tomasz Hajewski, Archiwum Państwowe w Katowicach z tematem wystąpienia *Zbiory ikonograficzne w spuściźnie Wiktora Kargera w cieszyńskim oddziale Archiwum Państwowego w Katowicach*; mgr Attila Tasnády z National Széchényi Library z wystąpieniem pt. *The picture postcard collection of the National Széchényi Library*; dr inż. arch. Robert Gawel z Muzeum Krakowa zaprezentował „*Pocztówki fotograficzne*” a studia nad dziejami motoryzacji w armii austro-węgierskiej; natomiast mgr Piotr Popiński współpracujący z Muzeum Miasta Gdańska, będący jednocześnie kolekcjonerem, autorem książek i wystaw wygłosił referat na temat *Procesów przyswajania fotografii na karcie pocztowej na przykładzie Gdańska i Sopotu w drugiej połowy XIX wieku*. Tegoroczną konferencję zakończyły wystąpienia: mgr Pawła Michno z Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Kolbuszowej z referatem *Krajobraz kulturowy Kolbuszowej i okolic w świetle zbiorów ikonograficznych z kolekcji Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej w Kolbuszowej* i dr Magdaleny Chomiak, reprezentującej Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Sztuk Pięknych z interesującym tematem *Pocztówki, stare fotografie jako nośniki znaczeń w sztuce XX wieku oraz własnej działalności artystycznej*. Po każdej z sesji był czas na dyskusję, podczas której uczestnicy mieli możliwość zgłębienia wiedzy z interesujących ich zagadnień. Prelegenci natomiast odpowiadali na pytania i uzupełniali informacje.

Na zakończenie warto dodać, że prezentowane kolekcje fotografii i pocztówek stanowią odzwierciedlenie wielu sfer życia człowieka i przypominają o minionych czasach. Przedstawiają postacie (te znane jak i anonimowe), ważne wydarzenia z przeszłości, krajobrazy, przybliżają zwykłe, codzienne czynności i życie, ulice, budynki, których nie ma lub zostały przekształcone na przestrzeni lat. Z uwagi na dużą wartość poznawczą stanowią dla badacza materiał pogłębiający obraz badanej rzeczywistości, a w wielu przypadkach zastępują słowo pisane. Są

uzupełnieniem dokumentacji aktowej, niekiedy stając się źródłem jedynej informacji historycznej o ludziach minionych epok i ich działalności. Omawiane zbiory specjalne posiadają wyjątkową wartość historyczną, dokumentalną i artystyczną. Zatem warto się nad nimi pochylić, gdyż są ważnym i ciekawym źródłem do historii nauki i kultury. Pokłosem tegorocznej konferencji naukowej będzie publikacja zawierająca wygłoszone przez prelegentów referaty.

Anna Drzewiecka

Archiwum Państwowe w Łodzi • State Archive in Lodz

<https://orcid.org/0000-0003-2780-2786>

NOTKA O AUTORCE • ABOUT THE AUTHOR

Mgr Anna Drzewiecka – absolwentka Uniwersytetu Warszawskiego, kierunku Informacja Naukowa i Bibliotekoznawstwo z przygotowaniem pedagogicznym oraz studiów podyplomowych Archiwistyka i zarządzanie dokumentacją. Starszy kustosz Archiwum Państwowego w Łodzi.

Zainteresowania naukowe: zarządzanie biblioteką, organizacja i działalność bibliotek sieci Archiwów Państwowych oraz szkolnych ze szczególnym zwróceniem uwagi na metody i formy pracy; czytelnictwo dzieci i młodzieży; biblioterapia.

anna.drzewiecka@lodz.ap.gov.pl